

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНУ «ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА
кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА
кафедра соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ

МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ,
ПРИСВЯЧЕНОЇ 300-РІЧЧЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ГРИГОРІЯ САВИЧА СКОВОРОДИ

21 ЖОВТНЯ 2022 РОКУ

ХАРКІВ – 2022

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
(протокол № 11 від 16 .11.2022 р.).*

Редакційна колегія: Васильєва М.П. – доктор педагогічних наук, професор;
Романова І.А. – доктор педагогічних наук, доцент;
Шеплякова І.О. – кандидат педагогічних наук;
Штанько М.О. – ст. лаборант кафедри.

Автори опублікованих матеріалів відповідають за підбір, точність і достовірність наведених фактів, правильне цитування джерел, власних імен та інших відомостей. Редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів.

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 300-річчю з дня народження Григорія Савича Сковороди, 21.10.2022 р. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 225 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2022.
© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2022.

Черненко К.Р. ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В СОЦІАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	197
Чеховська Г.В. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У КЛУБАХ ЗА ІНТЕРЕСАМИ.....	199
Шеплякова І.О. ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ.....	200
Щербакова В.І., Костіна В.В. ДОСВІД РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ.....	203
Щетина В.О. АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	206
Якимович Д.Д. ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНІЙ РОБОТІ З ПІДЛІТКАМИ У ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ.....	207
Ян Мен'ї ДИСКУСІЙНИЙ КЛУБ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗВО.....	209
Ячменьова Д.С. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	212
Відомості про авторів	219

культури і мистецтв України (№ 835 від 07.12.2004); Примірне Положення про любительське об'єднання, клуб за інтересами системи Міністерства культури України (наказ Міністерства культури України № 171 від 05.07.1993 р.).

У ході дослідження виявлено, що особливостями соціалізації підлітків в клубах за інтересами є: 1) добровільність вступу підлітків до клубу, можливість обирати клуб відповідно до особистісних інтересів і захоплень й на основі цього виявлення стійкого інтересу до мети чи ідеї клубу 2) наявність суперництва між підлітками в клубах за інтересами, в основі якого лежить важливе для зростаючої особистості прагнення до самоствердження, підліток прагне зробити щось краще за інших, щоб самоствердитись та підняти власну самооцінку, що є важливим для його подальшої соціалізації та життєдіяльності; 3) спонукання до самостійності, самореалізації, самовиховання та самоствердження, в чому підлітку допомагає належність до клубу за інтересами; 4) прояв творчої ініціативи та соціальної відповідальності.

На основі узагальнення наукової літератури та практики соціального виховання в контексті вирішення проблеми соціалізації підлітків в клубах за інтересами систематизовано та відібрано такі ефективні методи його здійснення: 1) групові: вечори, ігрові програми (конкурсно-ігрові, сюжетно-ігрові), інформаційно-просвітницькі заходи, виставки, тренінги, лекції, майстер-класи, агітбригади; 2) масові: концерти, театралізовані вистави, ярмарки, свята, фестивалі, конкурси тощо.

Технологія роботи соціального педагога з соціалізації підлітків у клубах за інтересами являє собою систему роботи, спрямовану на розвиток особистості підлітків, їх переведення з рівня спілкування і споживання культурних цінностей на рівень активної творчої соціально спрямованої діяльності.

Шеплякова І.О.

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки

Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

ЩОДО АКТУАЛЬНОСТІ МЕДИКО-СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Пріоритетними напрямками вітчизняної практики соціальної роботи з людьми похилого віку є реабілітація та соціальна допомога. Остання здебільшого спрямована на задоволення потреб осіб похилого віку в самообслуговуванні, здійснення якого неможливе або ускладнене внаслідок втрати людиною чи обмеження тих або інших функцій. У той час, як концептуальною основою соціальної роботи з цією категорією клієнтів за кордоном (зокрема, у Великій Британії, Нідерландах, США, Польщі, Швеції тощо) є ідея про те, що загальні форми такої роботи повинні орієнтуватися переважно на запобігання втраті людьми похилого віку здатності до самообслуговування або обмеження негативних наслідків цього.

Проведений аналіз наукових праць (М. Васильєва [6], Д. Данко [1; 2], М. Житинська [3], О. Повідайчик [2], В. Полехіна [4], В. Поліщук [5], І. Романова [6], Н. Шульгіна [7] та ін.) засвідчив, що сучасні проблеми осіб похилого віку можуть бути ефективно вирішені за умови злагодженої співпраці відповідних соціальних інститутів, у тому числі й соціальної роботи і медицини. Саме тому особливої актуальності набуває такий напрям соціальної роботи як медико-соціальна робота з людьми похилого віку.

При цьому з'ясовано, що в науковій спільноті поширеним є підхід до розуміння *медико-соціальної роботи* як «напрямую соціальної роботи і водночас важливого компоненту соціальної медицини, що має виражений прикладний характер» [2; 5]. Її особливістю є те, що як професійна діяльність «вона формується на стику двох самостійних галузей – охорони здоров'я і соціального захисту населення» [2; 5]; а метою – «відновлення і збереження фізичного та психічного здоров'я (індивіда, колективу) для досягнення соціального благополуччя» [4]; «поліпшення функціонування пацієнта/клієнта/особи і його адаптація до умов соціального оточення, здійснення сприятливих змін у житті особи» [7, с. 68].

Передумовою становлення медико-соціальної роботи як виду професійної діяльності стала розроблена Всесвітньою організацією охорони здоров'я глобальна стратегія виконання програми «Здоров'я для всіх до 2000 року», серед концептуальних основ якої «забезпечення інтеграції медичної та соціальної діяльності, необхідність розвитку міжсекторального співробітництва» [4]. Слід зазначити, що розвиток цього напрямку соціальної роботи зумовлений тим, що на практиці медичні працівники виконують низку функцій соціальних працівників. Своєю чергою, останні, працюючи з отримувачами соціальних послуг, які страждають психічною й фізичною патологією, доволі часто виконують певні функції медичних працівників.

Отже, медико-соціальна робота – це інтеграційний напрям, у межах якого робота соціальних служб тісно переплітається з діяльністю органів системи охорони здоров'я. Але при цьому вона «не виходить за межі своєї компетенції, не претендує на виконання лікувально-діагностичних функцій, а передбачає тісну взаємодію соціальних працівників з медичним персоналом і чітке розмежування сфер відповідальності» [2].

Характеризуючи та визначаючи місце медико-соціальної роботи серед суміжних видів діяльності, учені і практики наголошують на координуючій ролі соціального працівника у вирішенні комплексу проблем клієнта, який опинився в складній життєвій ситуації і потребує співпраці фахівців різних професій – лікарів, психологів, педагогів, юристів та ін.

При цьому, на думку Д. Данко та О. Повідайчик, серед об'єктів медико-соціальної роботи і люди похилого віку (як представники групи біологічного ризику). Адже вирішення проблем цієї категорії клієнтів, як правило, вимагає кваліфікованої, комплексної та мультидисциплінарної допомоги, реалізація якої можлива лише за умови координованої та узгодженої роботи закладів, що належать до різних міністерств і відомств.

При цьому аналіз вітчизняної практики організації соціальної допомоги засвідчив, що, незважаючи на певний досвід роботи з особами похилого віку (які мають медичні й соціальні проблеми), реальна координація міжвідомчих дій, зазвичай, є недостатньо ефективною. Через відсутність в Україні налагодженої і усталеної системи такої допомоги люди похилого віку залишаються сам на сам зі своїми проблемами (біль, страждання через розлади органів та систем життєдіяльності, відсутність необхідного догляду і підтримки, самотність та соціальна ізоляція).

При цьому встановлено, що задля забезпечення комплексного підходу в медико-соціальній роботі з літніми людьми в Україні необхідним є: постійний міжгалузевий науково-експертний моніторинг проблеми; прийняття (вдосконалення) нормативно-правових основ такої роботи; якісне збільшення обсягів фінансування, у тому числі для створення лікувального ресурсу в медичних закладах усіх регіонів країни відповідно до потреб; відкриття (розширення) підготовки лікарів, соціальних працівників та молодшого медичного персоналу для потреб медичної та соціальної допомоги в стаціонарних медичних закладах для літніх людей; створення державного фонду грантової підтримки для тих соціальних інституцій, які опікуються проблемами людей похилого віку в Україні і, зокрема, здійснюють волонтерську та іншу благодійну допомогу в сфері медицини.

Окрім того, підтримуємо думку В. Поліщук про те, що «оптимальна взаємодія формується лише після тривалої спільної роботи представників різних професій, а також вибору спеціальних форм і методів роботи» [5, с. 131], які дозволяють об'єднати дії фахівців різних спеціальностей у процесі реалізації *технологій медико-соціальної роботи* (як «сукупності прийомів, методів і впливів, які спрямовані на підтримку і охорону здоров'я людини, поліпшення її життєдіяльності через інститути медичного і соціального страхування, соціального забезпечення, медико-соціального обслуговування, експертизи, реабілітації тощо» [5, с. 132-133]). При цьому *основним завданням* технологізації медико-соціальної роботи, зокрема з людьми похилого віку, є розробка алгоритму цілеспрямованого соціального впливу задля оптимізації медико-соціального результату.

Таким чином, у сучасних умовах (через збільшення кількості людей похилого віку, які не здатні до самообслуговування, руйнування системи внутрішньосімейної підтримки та допомоги тощо) актуалізованою є проблема організації та здійснення медико-соціальної роботи із зазначеною категорією осіб. Вирішення цієї проблеми передбачає необхідність аналізу, систематизації, узагальнення зарубіжного досвіду її організації з метою подальшої розробки та впровадження відповідних технологій в практику вітчизняної соціальної роботи з особами похилого віку.

Список використаних джерел:

1. Данко Д. В. Соціальна робота в медичній сфері. *Науковий вісник УжНУ*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2011. Вип. 23. С. 39-41. URL: <http://surl.li/dgvrm> (дата звернення: 08.10.2022 р.).

2. Данко Д. В., Повідайчик О. С. Медико-соціальна робота з різними категоріями клієнтів. *Науковий вісник УжНУ*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2014. Вип. 33. С. 51-54. URL: file:///D:/Nvuuped_2014_33_16.pdf (дата звернення: 09.10.2022 р.)
3. Житинська М. О. Соціально-педагогічна підтримка життєдіяльності осіб похилого віку в умовах територіального центру соціального обслуговування: дис. ... кандидата педагогічних наук: 13.00.05. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2018. 260 с.
4. Полехіна В. М. Медико-соціальна робота: передумови становлення та сучасний стан. *Науковий вісник УжНУ*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2014. Вип. 33. С. 140-142. URL: file:///D:/Nvuuped_2014_33_43.pdf (дата звернення: 09.10.2022 р.).
5. Поліщук В. А. Технології медико-соціальної роботи у діяльності соціального працівника. *Науковий вісник УжНУ*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2014. Вип. 30. С. 131-133.
6. Романова І., Васильєва М. Підготовка майбутніх соціальних працівників до підтримки інтелектуальної активності літніх людей в умовах карантину. *Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття»*. 2021. Вип. 4. С. 15-20. URL: <https://www.unesco-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/37/36> (дата звернення: 09.10.2022 р.).
7. Шульгіна Н. А. Медико-соціальна робота в закладах охорони здоров'я. *Медсестринство*. 2020. № 2. С. 66-68.

Щербакова В.І.

менеджер у соціальній сфері
ХОБФ «Соціальна служба допомоги»,

Костіна В.В.

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ДОСВІД РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

У складних умовах сьогодення однією з найуразливіших соціальних груп населення, яка потребує підвищеної уваги, опіки та турботи є люди похилого віку. Протягом останніх років ця категорія населення перебуває у групі соціального ризику під впливом таких чинників сучасного життя, як: пандемія коронавірусної хвороби, що зумовила необхідність самоізоляції, підвищила і без того високі ризики захворюваності цієї вікової групи; економічна криза, яка зумовила підвищення цін на продукти харчування та товари першої необхідності; повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року,